

Regeringskansliet, Klimat- och
näringslivsdepartementet
kn.remissvar@regeringskansliet.se

En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem (SOU 2025:14)

Sammanfattning

Länsstyrelsen är över lag positiv till utredningens förslag om att skärpa straffen för miljö- och artskyddsbrott, samt förslagen som syftar till att öka möjligheterna att förekomma att miljö- och artskyddsbrott begås.

Förslaget om att instifta en separat miljöstrafflag, som lyfts ur 29 kap. miljöbalken är positivt. En renodlad och separat miljöstrafflag, där strafflagstiftningarna på miljöområdet samlas, ger en bättre överblick och tydlighet.

En del av de förslag som läggs fram innebär att länsstyrelserna får större ansvar och fler arbetsuppgifter som kräver höjda anslag eller annan utökad finansiering.

Länsstyrelsen är i princip positiv till att ta över ärenden från kommunen där exempelvis hot förekommer. Förutsättningen är dock att Länsstyrelsen har möjlighet att säga nej till att ta över ärendena om regeln missbrukas eller om det inte skulle gynna ärendet. En diskussion behöver föras med den kommunala nämnden vid varje ärende.

Det föreslagna beloppet för timavgifter för tillsyn är avsevärt lägre än kommunernas timavgift vilket kan vara orättvist för verksamhetsutövarna.

Kap 1.1 Miljöstrafflag

Länsstyrelsen bedömer att det är positivt att det sker en distinktion på uppsåtligt och oaktsamt miljöbrott med skilda straffskalor. Att straffsatsen ökar från 2 till 3 år för flera brott är också positivt i avskräckande syfte.

Kap 1.3 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Kraven i det föreslagna 16 kap 6b § gällande krav på den som söker tillstånd är i stort sett positivt för att beivra miljöbrott.

Kap 1.11 Förordning om myndighetssamverkan mot miljöbrottslighet

Länsstyrelsen ser positivt på en regional samverkansfunktion inom Länsstyrelsen men ser också att alla berörda sakområden behöver ingå.

Kap 1.13 Förslag till förordning om ändring i förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

Enligt förslaget till ändring i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd anges det att tillsynsmyndigheten ska underrättats om en person med betydande inflytande över verksamheten byts ut eller om en ny sådan person tillkommer.

Kap 1.14 Förslag till ändring i förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken

Länsstyrelsen bedömer att avgiften för myndighetens tillsyn av ärenden som överlämnats från kommunal nämnd är låg. 800 kr är inte i paritet med den taxa som kommunerna tar ut för sin tillsyn. Vid en jämförelse med exempelvis Uppsala kommuns taxa för miljötillsyn är timtaxan 1428 kr. Länsstyrelsen noterar att det är en stor skillnad i beloppen. Den timavgift som föreslås skulle innebära fördelar för den verksamhetsutövare som får sitt ärende överlämnat till Länsstyrelsen.

1.16 Förslag till förordning om ändring i miljötillsynsförordningen

Länsstyrelsen bedömer att det är positivt att det föreskrivs krav på att hänsyn tas vid framtagande av tillsynsplan på det som

framkommit i nationell och regional lägesbild för miljöbrottslighet. Den tillsyn som krävs för att förebygga och upptäcka miljöbrott är ofta uppsökande och inte alltid finansierad av årliga avgifter för miljöfarliga verksamheter. Om regelverket ska få någon verkan bör antingen särskilda medel skjutas till för att möjliggöra riktade tillsynsprojekt eller ett underlättande att ta ut timavgifter. I vissa fall är det svårt att hitta en verksamhetsutövare att rikta dessa krav mot.

Kap 1.17 Förslag till förordning om ändring i förordning (2012:259) om miljö sanktionsavgifter

Länsstyrelsen bedömer att det är positivt att den lägsta nivån för miljö sanktionsavgift höjs från 1000 kr till 5000 kr.

Kap 7. Förbättrade möjligheter att förebygga miljöbrottslighet

Länsstyrelsen bedömer att de verktyg som anges i detta kapitel är de viktigaste för att minska miljöbrottslighet. Genom att lägga resurser på förebyggande av miljöbrott sparas resurser i samhället.

Länsstyrelsen bedömer i stort att vandelsprövningen kan vara en metod som försvårar miljöbrott. Dock kommer arbetet att ta tid och kräva kompetens och resurser som det är viktigt att Länsstyrelsen och Miljöprövningsdelegationen får.

Länsstyrelsen bedömer att nyttjandet av ekonomiska säkerheter också skulle kunna ha liknande effekt som vandelsprövningen och då även utgöra en garant för att återställningsarbeten möjliggörs.

Kap 7.3.3 Nya obligatoriska bestämmelser om vandelsprövning ska införas

Länsstyrelsen bedömer att de regler som föreslås kring vandelsprövning i princip är positiva. Att verksamhetsutövaren ska anmäla till tillsynsmyndigheten när verksamheten tas över av en annan utövare är positivt men det ställer krav på tillsynsmyndigheten att ha kompetens att genomföra vandelsprövning på relativt kort varsel.

Vandelsprövningen som ska göras inom tillståndsprocessen hos miljöprövningsdelegationerna innebär ett ytterligare moment som

tar tid i handläggningen. Det är positivt för förutsägbarheten att vandelsprövningen är tydlig samt att det föreslås en sekretessbestämmelse för de uppgifterna.

Att tillsynsmyndigheten ska underrättas även om de fysiska personerna som har inflytande över verksamheten ändras är också positivt. Det är dock viktigt att det är tydligt var gränsen går för vilka lagkravet omfattar. En styrelses sammansättning kan ändras relativt ofta och det kan bli betungande om en vandelsprövning ska genomföras varje gång. Det bör vara frivilligt för tillsynsmyndigheten att genomföra vandelsprövningen vid dessa tillfällen.

Vandelsprövningen kan komma att leda till att bulvaner används i större omfattning.

Länsstyrelsen tycker att det är positivt att det bereds utrymme för prövningsmyndigheten att bedöma omständigheterna i det enskilda fallet då kännedom kan finnas om underlåtenhet att följa förelägganden m.m.

Gällande den gräns på fem år i belastningsregistret som en företrädare för ett företag kan ha bedömer Länsstyrelsen att den är rimlig. Att fysiska personer med betydande inflytande ska provas kan innebära en stor arbetsbelastning och en svårighet i att göra en avgränsning. Ska alla styrelseledamöter och aktieägare med stort innehav provas kan det bli många som omfattas av vandelsprövningen. Det behöver tydliggöras var gränsen bör gå.

Det är positivt att utredningens förslag om att vandelsprövningen även kan omfatta personer som har betydande inflytande över den juridiska personen som ansöker om tillstånd.

För andra ärenden än tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet, exempelvis naturvårdsärenden bör den vandelsprövning som föreslås dock inte bli ett krav, utan endast en möjlighet i de fall där det bedöms finnas risk för att verksamhetsutövaren inte skulle uppfylla de krav som ställs i villkor och dylikt.

7.6 Kontanthantering

Länsstyrelsen är positiv till kontantförbud vid verksamheter som hanterar avfall. Oavsett hur detta kan komma att regleras framöver (i

penningtvättregelverket eller separat) skulle en minskad kontanthantering innebära att ekonomisk brottslighet försvåras.

8.3.3 Nationellt tillsynsregister

Länsstyrelsen håller med om att utredningens förslag om införande av ett nationellt tillsynsregister kan tyckas vara ett bra förslag för att lättare kunna dela information för att förebygga miljöbrott.

Länsstyrelsen är dock tveksam till nyttan i förhållande till komplexiteten. Tillsynsmyndigheterna i Sverige har olika system och olika behov. Det bör därför vara upp till varje tillsynsmyndighet att välja det system som är bäst anpassat till verksamheten. Om det gemensamma systemet införs parallellt så kan det innebära dubbelarbete. För en tillsynsmyndighet är det viktigt att kunna ta del av historik för verksamheter. Det kommer rent praktiskt att bli svårt att överföra historik från flera olika befintliga system till ett. Ett alternativ skulle vara ett system som automatiskt hämtar vissa uppgifter från de ordinarie diariesystemen. En fördel skulle vara att det blev lättare att ta reda på om en verksamhetsutövare i en annan kommun inte följt förelägganden m.m.

8.4.1 Kommunernas förutsättningar att hantera tillsynsuppdraget skiljer sig åt

Länsstyrelsen bedömer att Länsstyrelsens handläggare har likartade arbetsuppgifter och förutsättningar som miljöinspektörer och löper också en risk att utsättas för hot. Länsstyrelsen håller dock med om att sårbarheten för kommunernas miljöinspektörer är stor då flera kommuner har begränsat med inspektörer.

8.5.1 I länsstyrelsernas uppdrag ingår att ge råd och stöd till kommunerna i enskilda ärenden

Länsstyrelsen anser att ytterligare förtydliganden kring var gränsen går för rådgivning behöver tas fram.

8.5.2 En kommun ska kunna överlämna ett ärende till länsstyrelsen

Länsstyrelsen ser det som positivt med en möjlighet till flexibilitet i tillsynsansvaret.

Det är viktigt att överlåtelse av ärenden görs med inriktning på undantagsfall och tillämpas restriktivt. Överlåtelse bör ske utifrån ett långsiktigt perspektiv som är till gagn för samtliga parter. Ett kortsiktigt tankesätt i detta avseende bedöms kunna ge upphov till ett flertal konsekvenser. Som exempel anges administrativ börda för kommunal och statlig myndighet, ineffektiv tillsyn och svårigheter för företag att veta vart de ska vända sig för ärenden och tillsynsfrågor.

Möjligheten för Länsstyrelsen att i stället stötta kommunen i ett svårt ärende borde underlättas.

Förutsättningarna för överlämnande av ärenden borde också preciseras ytterligare. Det kan annars resultera i att kommuner med knapp personal väljer att överlämna de komplicerade ärendena till Länsstyrelsen.

9.3.6 Lägesbilder för miljöbrottsligheten ska beaktas när tillsynsmyndigheten upprättar den årliga tillsynsplanen

Länsstyrelsen ser positivt på att lägesbilden för miljöbrott ska beaktas vid framtagande av tillsynsmyndighetens tillsynsplan. Det är ett bra sätt att också förebygga nya miljöbrott.

Kap 9.4.1 Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens behov av att kunna begära biträde av tillsynsmyndigheten

Länsstyrelsen ser positivt på att Åklagarmyndigheten eller Polismyndigheten inte ska kunna begära biträde av tillsynsmyndigheten och håller med utredningen om att det kan komma i konflikt med tillsynsuppdraget. Det skulle också kräva mycket av tillsynsmyndigheten gällande exempelvis provtagningsutrustning och kompetens för provtagning för att bevisvärdet ska vara tillräckligt.

Kap 10 Förbättrade möjligheter att lagföra miljöbrottslighet.

Länsstyrelsen ser det problematiskt att så få anmälda miljöbrott går till åtal och det hade varit önskvärt att utredningen gett förslag till åtgärder.

Kap 12.6.9 Otillåten miljöverksamhet

Otillåten miljöverksamhet kan vara allvarligt. Enligt utredningen ska det i första hand undersökas om ansvar ska dömas ut för miljöbrott och därför är underlåtenheten att anmäla/söka tillstånd mindre allvarlig. Länsstyrelsen anser att det bör göras en skillnad på de enbart administrativa förseelserna som exempelvis att inte inkomma med miljörapport i tid mot att ha påbörjat en verksamhet utan att anmäla/söka tillstånd. Exempelvis deponering av avfall, påbörjad sanering av förorenade områden utan anmälan kan vara allvarliga brott. Länsstyrelsen bedömer att otillåten miljöfarlig verksamhet bör fortsätta vara straffsanktionerad.

13.2 Utredningens överväganden om behov av ändringar i miljösanktionsavgiftssystemet på grund av den föreslagna sanktionsväxlingen

Det kan ofta vara svårt att avgöra om en underlåtenhet att göra en anmälan/söka tillstånd har inneburit en fara eller skada. Det kan krävas en utredning för att avgöra detta. Men om det inte enkelt går att avgöra så skulle principen i förslaget innebära att verksamhetsutövaren enbart får en miljösanktionsavgift och brottet aldrig utreds.

Kap 13.3.1 Minimibeloppet för miljösanktionsavgifter i bemyndigandet för regeringen ska höjas

Länsstyrelsen är positiv till att minimibeloppet för miljösanktionsavgifter höjs.

Kap 13.3.2 Befrielsesgrunderna för miljösanktionsavgifterna ska utvidgas

Länsstyrelsen är positiv till förslaget om möjlighet att sätta ned en miljösanktionsavgift i det enskilda fallet. En sådan möjlighet finns idag även för byggsanktionsavgift. Byggsanktionsavgiften får sättas

ned till hälften eller en fjärdedel. Vid bedömningen av om byggsanktionsavgiften ska sättas ned ska det särskilt beaktas om överträdelsen inte har skett uppsåtligt eller av oaktsamhet eller om överträdelsen av andra skäl kan anses vara av mindre allvarlig art. (11 kap. 53 a § plan- och bygglagen [2010:900])

Vad gäller möjligheten att sätta ned byggsanktionsavgift till hälften eller en fjärdedel noterar Länsstyrelsen att regeringen när bestämmelsen i plan- och bygglagen infördes uttalade att det är viktigt att hitta en rimlig avvägning mellan möjligheten att sätta ned byggsanktionsavgiften i det enskilda fallet och att upprätthålla rättssäkerheten, samt att den föreslagna utformningen minskade risken för skönsmässiga bedömningar och att den avgiftsskyldige utsätts för godtycklig behandling (prop. 2012/13:104 s. 11). För att öka förutsägbarheten i systemet anser Länsstyrelsen att regeringen bör överväga att utforma bestämmelsen om nedsättning av miljöskänkionsavgift på samma sätt som bestämmelsen om nedsättning av byggsanktionsavgift.

Kap 16.4 En skärpt reglering för miljöbrott, artskyddsbrott, miljöfarlig kemikaliehantering och otillåten avfallstransport samt ett nytt avfallsbrott

Länsstyrelsen välkomnar den föreslagna skärpningen av straffskalan för miljö- och artskyddsbrott samt uppdelningen i oaktsamt och uppsåtligt brott för artskyddsbrott, miljöfarlig kemikaliehantering och otillåten avfallstransport.

Även utredningens förslag för att tydliggöra vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt, samt förtydligandet om att det är tillräckligt med abstrakt fara för skada eller betydande olägenhet för att straffansvar ska inträda, är positiva. Länsstyrelsen ser även positivt på att straffansvar ska inträda redan vid försök eller förberedelse till brott i fall av grovt miljöbrott och grovt artskyddsbrott.

Länsstyrelsen tillstyrker även förslaget om att det i fråga om brott mot områdesskydd även ska vara straffbart att med uppsåt eller av oaktsamhet bedriva verksamhet eller vidta åtgärd som på ett betydande sätt försämrar livsmiljön i ett Natura 2000-område, samt

att det ska tydliggöras att det inte ska dömas till ansvar för brott mot områdesskydd om en behörig myndighet har tillåtit förfarandet.

Utredningen konstaterar att det är allvarligt att domstolsmål om miljöbrottslighet blir färre, och att domare har låg eller obefintlig erfarenhet av miljömål. Vidare konstateras att kunskapen inom miljöbalksområdet generellt är låg inom domarkåren i de allmänna domstolarna. Länsstyrelsen instämmer i utredningens analys och välkomnar därför förslagen om att domare borde ges fler möjligheter till kompetensutveckling inom området och att mål om miljö- och artskyddsbrottslighet borde prövas i mark- och miljödomstolar med den särskilda kunskap och erfarenhet som krävs för att döma i miljö- och artskyddsmål.

Kap 16.4.5 Avfallsbrott

Att lyfta ut avfallsbrott som ett eget begrepp bedöms rimligt. Länsstyrelsens bild är att avfallsbrotten är de mest frekventa.

Kap 17.1 Ikraftträdande

Datomet för ikraftträdande är för snävt. 1 juli 2026 är om mindre än ett år.

Kap 18 Konsekvenser

Länsstyrelsen bedömer att konsekvenserna för miljöprövningsdelegationerna och tillsynsmyndigheterna hanteras för lättvindigt. Flera av förslagen, exempelvis kring regional samordning av lägesbild för miljöbrott, vandelsprövning och övertagande av ärenden från kommunen kommer att vara resurskrävande. Länsstyrelsen behöver få ökade resurser för att hantera de nya arbetsuppgifterna.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Stefan Attefall med miljöskyddshandläggare Camilla Ek som föredragande. I den slutliga handläggningen har också länsråd Cecilia Magnusson, enhetschef Ida Lindén, avdelningschef Lennart Nordvarg, tf. chefsjurist Emilia Sjö Dahl, naturvårdshandläggare Signe Propst och miljöskyddshandläggare Marie Hogvall medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia

susanne.classon@regeringskansliet.se

kn.rs@regeringskansliet.se